

Correctievoorschrift HAVO

Aruba, Bonaire, Curaçao en Sint Maarten

2023

tijdvak 2

aardrijkskunde

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommitteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Wereld

Opgave 1 – Mondiale handel in plastic afval

1 maximumscore 2

- Juiste redenen vanuit de economische dimensie zijn: 1
 - Door economische ontwikkeling / een groeiende consumptie wordt steeds meer plastic gebruikt.
 - Het is goedkoper om plastic afval in (semi)perifere landen te verwerken.
 - Het vervoeren van vracht is (door technologische innovatie en schaalvergroting) steeds goedkoper / makkelijker geworden.
- Juiste redenen vanuit de politieke dimensie zijn: 1
 - In (semi)perifere landen is (milieu)wetgeving vaak minder streng.
 - Vrijhandel / Het openstellen van grenzen maakt mondiale handel eenvoudiger.

2 maximumscore 2

Juiste redenen zijn:

- China wilde zich niet langer profileren als afvalverwerker van de Westerse landen.
- China had door toenemende welvaart de inkomsten uit plastic afval niet meer nodig.
- Het verwerken van plastic afval brengt gezondheidsrisico's met zich mee.
- Het verwerken van plastic afval gaat gepaard met milieuschade.

per juiste reden 1

3 maximumscore 2

uitspraak 1: onjuist

uitspraak 2: onjuist

uitspraak 3: juist

indien drie juiste antwoorden 2

indien twee juiste antwoorden 1

indien minder dan twee juiste antwoorden 0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 3

- Uit het antwoord moet blijken dat het plastic afval vanuit centrumlanden naar (semi)perifere landen wordt geëxporteerd (mondiaal schaalniveau) 1
- Uit het antwoord moet blijken dat het plastic afval binnen de (semi)perifere landen in perifere gebieden / buitenwijken terechtkomt (lokaal / regionaal schaalniveau) 1
- Uit het antwoord moet blijken dat toekomstige generaties te maken zullen krijgen met de gevolgen van vervuiling door plastic afval 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 – Bevolking en economische groei in India en Groot-Brittannië

5 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat India in het wereldsysteem tegenwoordig een semi-perifere positie inneemt en dat de afnemende bevolkingsgroei / het dalend geboorte- en sterftecijfer daar een kenmerk van is 1
- Uit het antwoord moet blijken dat Groot-Brittannië in het wereldsysteem een centrumpositie inneemt en dat de nauwelijks groeiende bevolking / de afnemende bevolkingsgroei daar een kenmerk van is 1

Opmerking

Alleen indien per land de positie in het wereldsysteem in combinatie met een gegeven uit bron 3 juist is, 1 scorepunt toekennen.

6 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat in India tussen 1970 en 2020 het aandeel kinderen / het geboortecijfer / het aantal kinderen per vrouw afnam 1
- Uit het antwoord moet blijken dat in India na 2050 het aandeel ouderen / de vergrijzing toeneemt 1

7 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- Door het koloniale verleden spreken veel Indiërs Engels / zijn er nauwe contacten tussen Groot-Brittannië en India 1
- zodat Indiërs relatief makkelijk kunnen migreren naar Groot-Brittannië om daar te werken (en daarmee de beroepsbevolking vergroten) 1

8 maximumscore 2

Ik ben het eens met de stelling.

Juiste argumenten voor de stelling zijn:

- Veel Indiërs spreken Engels.
- De loonkosten / productiekosten zijn in India relatief laag.
- Een groot aantal Indiërs is relatief goed geschoold.

of

Ik ben het oneens met de stelling.

Juiste argumenten tegen de stelling zijn:

- Veel Indiërs vertrekken naar het buitenland om daar te werken. / Er is sprake van braindrain.
- De sociale ongelijkheid (tussen mannen en vrouwen) in India is groot.

Opmerking

Per juist argument 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aarde

Opgave 3 – Death Valley

9 maximumscore 3

Uit de beschrijving moet blijken dat

- in de omgeving van Death Valley rek / spanning in de aardkorst zit 1
- waarbij (afschuivings)breuken ontstaan zijn 1
- waarlangs een gebied naar beneden gezakt is / waarbij een slenk gevormd is 1

10 maximumscore 2

De juiste oorzaken zijn:

- Death Valley ligt in een gebied waar vaak hoge(lucht)drukgebieden overheersen 1
- Death Valley ligt aan de lijzijde van gebergten / in een bekken 1

11 maximumscore 1

verzilting

12 maximumscore 3

Een juiste beschrijving moet onderstaande drie stappen bevatten:

- In de gebergten rondom Badwater Basin worden gesteenten door verwerking en/of erosie afgebroken 1
- Het verweringsmateriaal wordt naar beneden getransporteerd 1
- Het verweringsmateriaal sedimenteert aan de rand van Badwater Basin 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 4 – Fukutoku, een nieuw Japans eiland

13 maximumscore 2

Uit de beschrijving moet blijken dat:

- de Pacifische plaat onder de Filipijnse plaat schuift / er subductie plaatsvindt van de Pacifische plaat onder de Filipijnse plaat 1
- waarbij magma ontstaat dat opstijgt 1

14 maximumscore 1

Taipei (Taiwan)

15 maximumscore 2

Saporro a

Taipei c

Titizima b

Tokyo d

Indien vier juiste antwoorden 2

Indien drie of twee juiste antwoorden 1

Indien minder dan twee juiste antwoorden 0

16 maximumscore 2

Juiste factoren zijn:

- de mate van erosie en/of verwerking
- de grootte van het eiland
- de samenstelling / hardheid van het gesteente
- de aanvoer van nieuw magma
- de mate van zeespiegelstijging

per juiste factor 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Brazilië

Opgave 5 – De plaats Sinop in Mato Grosso

17 maximumscore 2

- a relatief onontgonnen gebied
- b gebied met recent ontwikkelde grootschalige landbouw
- c economisch kerngebied van Brazilië
- d als eerst ontgonnen als landbouwgebied

indien vier juiste antwoorden	2
indien drie of twee juiste antwoorden	1
indien minder dan twee juiste antwoorden	0

18 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- In Mato Grosso vinden de laatste decennia veel nieuwe economische activiteiten plaats / wordt de laatste decennia veel nieuwe landbouwgrond gekoloniseerd 1
- zodat in de steden werkgelegenheid ontstaat en veel mensen naar de steden trekken / wegtrekken vanuit het platteland 1

19 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat in Mato Grosso vooral soja / een grondstof voor veevoer wordt verbouwd 1
- Uit het antwoord moet blijken dat Sinop het dienstencentrum / het industrieel centrum / het logistieke knooppunt in Mato Grosso is 1

20 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- door economische groei trekken zowel rijkere als armere migranten naar Sinop / door economische groei neemt (in Brazilië) de ongelijkheid tussen mensen vaak toe 1
- zodat in Sinop zowel gated communities als favela's / zelfbouwbuurten ontstaan 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 6 – Landschappen langs de kust van Brazilië

21 maximumscore 2

- a 4
- b 3
- c 2
- d 1

Indien vier juiste antwoorden	2
Indien drie of twee juiste antwoorden	1
Indien minder dan twee juiste antwoorden	0

22 maximumscore 3

- locatie 3 1
- Juiste antwoorden 2
 - waarom locatie 1 niet bij het klimaatdiagram hoort, zijn:
 - Op locatie 1 is de gemiddelde temperatuur hoger / zijn nauwelijks schommelingen in de temperatuur.
 - Op locatie 1 valt het hele jaar door meer neerslag / Locatie 1 heeft geen droge periode.
 - waarom locatie 2 niet bij het klimaatdiagram hoort, zijn:
 - Op locatie 2 is de temperatuur het hele jaar door hoger.
 - Op locatie 2 valt minder neerslag.
 - waarom locatie 4 niet bij het klimaatdiagram hoort, zijn:
 - Op locatie 4 is de gemiddelde temperatuur lager / zijn er grotere schommelingen in de temperatuur.
 - Op locatie 4 valt in januari minder neerslag.

Opmerking

Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen, mits elk van een verschillende locatie.

23 maximumscore 1

Hoogland van Brazilië

24 maximumscore 2

- mangrove 1
- Juiste voordelen zijn: 1
 - De plantenwortels houden sediment vast / zorgen voor een stabiele kustlijn / afname van erosie (door golfwerking).
 - Mangroven breken de kracht van een stormvloed / eventuele tsunami.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Caribisch gebied

Opgave 7 – De gevolgen van klimaatverandering

25 maximumscore 3

- Uit het antwoord moet blijken dat door zeespiegelstijging faciliteiten voor toeristen zoals de luchthaven / de (cruise)haven / stranden / infrastructuur onder water komen te staan 1
- Juiste andere gevolgen zijn: 2
 - De intensiteit van de orkanen en/of stormen zal toenemen.
 - Het aantal orkanen zal toenemen.
 - De temperatuur zal toenemen.
 - Koraalriffen zullen verbleken door temperatuurstijging.

Opmerking

Per juist gevolg 1 scorepunt toekennen.

26 maximumscore 2

- Uit het antwoord moet blijken dat Aruba, Bonaire en Curaçao (nog) droger zullen worden 1
- Uit het antwoord moet blijken dat Sint Maarten, Saba en Sint Eustatius vaker te maken zullen krijgen met veel neerslag in een korte periode / extreem weer 1

27 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- Orkanen hebben een negatief effect op de economische groei van het eiland 1
- zodat bij een toename van het aantal orkanen het steeds moeilijker wordt om (de leefomstandigheden op) het eiland te herstellen / zodat de kans groter wordt dat de emigratie (braindrain) toeneemt 1

28 maximumscore 2

- Een juist voordeel is: Aanpassingen hebben relatief snel effect / Aanpassingen kunnen op kleine schaal / met relatief weinig kosten worden uitgevoerd (doordat Dominica een klein land is) 1
- Een juist nadeel is: Dominica heeft te maken met de kleine eilandenproblematiek / Dominica heeft weinig (financiële) slagkracht 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 8 – Geografie van sport

29 maximumscore 2

Uit de redenering moet blijken dat

- Aruba al voor 1996 / in 1986 een status aparte had (en had al een Olympisch Comité gekregen) 1
- maar Curaçao werd pas na 1996 / in 2010 autonoom (en voldeed in 1996 dus nog niet aan de regels van het IOC om te worden erkend als land) 1

30 maximumscore 2

- Uit het antwoord vanuit de politieke dimensie moet blijken dat sporters uit Curaçao en Sint Maarten een Nederlands paspoort hebben / dat Curaçao en Sint Maarten autonome landen binnen het Koninkrijk der Nederlanden zijn 1
- Uit het antwoord vanuit de culturele dimensie moet blijken dat Curaçao en Sint Maarten een grotere culturele verbondenheid hebben met Aruba dan met Nederland 1

31 maximumscore 1

discriminatie en stereotypering

32 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- In de centrumlanden zijn er voor de sporters meer faciliteiten / is er meer financiële steun / loon dan in de periferie landen 1
- zodat talentvolle sporters uit de (semi)perifere gebieden kunnen besluiten te vertrekken (en naar de rijkere centrumlanden gaan) 1

5 Bronvermeldingen

bron 1	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van www.visualcapitalist.com , 2022
bron 2	Clicksabhi / shutterstock, 2022
bron 3	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van www.populationpyramid.net , 2022
bron 4	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van www.unfpa.org , 2022
bron 5	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling en www.osu.edu , 2022
bron 6	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022
bron 7	http://marlimillerphoto.com/alluvialfans.htm , 2022
bron 8	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling en volcano.si.edu , 2022
bron 9	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van nl.climate-data.org , 2022
bron 10	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022
bron 11	http://photos.wikimapia.org/p/00/01/89/05/39_big.jpg , 2022
bron 12	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met gegevens uit Geographische Rundschau, 2021
bron 13	Celli07 / Shutterstock, 2022 https://scte-brazil.com/images/bahia-northeast/chapada-diamantina/tres-irmaos_1.jpg , 2022 Dado Photos / Shutterstock, 2022 TMP - An Instant of Time / Shutterstock, 2022
bron 14	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling, 2022
bron 15	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling met data van nl.climate-data.org , 2022
bron 16	Noordhoff, Grote Bosatlas 56e, 2021
bron 17	Noordhoff, Grote Bosatlas 56e, 2021
bron 18	Caio Pederneiras / Shutterstock, 2022
bron 19	Google Earth, 2022
bron 20	uit https://dominica.gov.dm/images/documents/CRRP-Final-042020.pdf , 2022
bron 21	Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling en i.dailymail.co.uk/1s/2021/07/23/13/45806103-9817335-image-a-333_1627044841916.jpg en www.curacaochronicle.com/media/posts/churandy_martina_flag_bearer.jpg , 2022
bron 22	https://www.mlb.com/news/a-small-island-looks-at-curacao-baseball-stars , 2022